

- Ради, - Ужгород, 1932. - Т.1. - С.346.
- ³¹ Історія українського війська. - Львів, 1936. - С.359.
- ³² Кедровський В. Українізація в російській армії // Український історик. - 1967. - №3 - 4. - С.64.
- ³³ Грушевський М. Вказана праця. - С.112.
- ³⁴ Робітнича газета. - 1917. - 7 червня.
- ³⁵ Російський державний воєнно-історичний архів (далі - РДВІА). - Ф. 2003. - Оп. 2. - Спр.1034. - Арк. 9 зв. - 11.
- ³⁶ Дорошенко Д. Історія України. - С.346; Мірчук П. Українська державність. 1917-1920.рр. - Філадельфія, 1967. - 74; Кедровський В. Українізація в російській армії // Український історик. - 1967. - №3 - 4. - С.64; Його ж. 1917 рік. Спогади члена Українського Військового Генерального Комітету і товариша секретаря Військових справ у часі Української Центральної Ради. - Вінніпег, 1967. - С.167.
- ³⁷ Склад Комітету поданий за "Списком чинів українського військового комітету", який підписаний секретарем Л.Ганом. - РДВІА - Ф. 2003. - Оп. 2. - Спр.1034. - Арк. 11.
- ³⁸ Державний архів Російської Федерації. - Ф. 1788 - Оп. 1. - Спр. 253. - Арк. 132.
- ³⁹ РДВІА. - Ф. 2003. - Оп. 2. - Спр.1034. - Арк. 20.
- ⁴⁰ Там само. - Ф. 1759. - Оп. 3. - Спр.790. - Арк. 62.
- ⁴¹ Нова Рада. - 1917. - 26 мая.
- ⁴² РДВІА. - Ф. 1759. - Оп. 3. - Спр.790. - Арк. 253.
- ⁴³ Робітнича газета. - 1917. - 7 червня.

Рудий Г.Я.

РОЗВИТОК

ТЕАТРАЛЬНОГО І МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА (на матеріалах періодичних видань 1918—1920 рр.)

Українська преса 1918—1920 рр. дає багато цікавих матеріалів, що віддзеркалювали найважливіші напрями розвитку театрального і музичного мистецтва України в зазначений період.

Помітне місце на сторінках періодичних видань

відводилося матеріалам про розвиток мистецтва і за доби Директорії. Тогочасні публікації на теми мистецького життя можна умовно розподілити на дві групи джерел:

- матеріали, що стосуються публікацій і коментування рішень Директорії;
- публікації, котрі висвітлювали діяльність українських театрів, національних хорів, капел, кобзарів тощо.

За підрахунками автора, у досліджуваний період кількість газетних публікацій з питань становлення національного мистецтва склала 24,5% від загальної кількості аналогічних матеріалів газет періоду Української революції 1917 — 1920 рр. Про тематичний розподіл даної групи публікацій дає уявлення таблиця №1.

Таблиця №1

Висвітлення в українській пресі розвитку національного мистецтва за Директорії УНР

Основні напрями				
Діяльність державних культурно-освітніх органів	Розвиток українського театру й кіно	Розвиток музичного мистецтва	Діяльність Української Академії Мистецтв	Розвиток художньої самодіяльності
18	39	20	8	14

Отже, у зазначений період в українській пресі найширшого резонансу набули теми подальшого розвитку національного театрального і музичного мистецтва.

Тогочасна періодика містить чималий масив публіка-

цій з проблем подальшого розвитку національного театру. Зокрема, газета “Україна” вмістила інформацію про подані Театральним відділом до Міністерства мистецтва та національної культури низки нових законопроектів. Серед них: “Про додаткові асигнування Державному Народному театрові”, “Про утворення державних інструкторсько-режисерських курсів”, “Про утворення українського культурно-просвітнього кінотеатру”, “Про Державний оперний театр”, “Про мандрівні народні театри”, “Про театральну комору”, “Про мандрівний селянський театр”, “Про субсидію вищому музично-драматичному інституту імені М. В. Лисенка з метою поширення українського мистецтва”¹. Крім того, газетна періодика проінформувала громадськість про доручення Директорії Міністерству освіти виробити законопроект про українізацію Київського міського оперного театру, для чого планувалося заснувати український оперний театр на базі міського оперного театру і асигнувати з Державної Скарбниці для організації опери на 1919 р. — 413735 крб. Також було доручено Головному управлінню мистецтв затвердити статут і штати Українського державного оперного театру. Загалом на сезон 1919 — 1920 рр. кошти на потреби театру було виділено в сумі 3963100 крб.² За нашими підрахунками, у висвітленні життя українського театру переважали аналітичні жанри. Саме такі матеріали містили найбільше релевантної інформації.

Привертають увагу публікації про роль і місце народного театру в культурному житті українського суспільства. Зокрема, відзначалася доступність української драми широкому загалу, можливість викладення високих ідей народною мовою і що у виставах глядачі мають справу не з абстрактними ідеями, а з життям. Так, у статті “Народній театр, як освітній за-

сіб” Т. Гречулевича в кам’янець-подільській газеті “Життя Поділля” від 21 березня 1919 р. відзначалося, що для пробудження національної свідомості велике значення мають історичні драми, коли перед очима глядачів проходить славне минуле України, подвиги її славних синів і дочок, що поклали життя своє за незалежність Вітчизни, то у серцях їх запалюється полум’я любові до рідного, постає бажання працювати в ім’я вільного і незалежного розвитку України³.

Поряд з цим на шпальтах газет трапляються твердження, що український театр мусить бути вирваний з рук приватних спекулянтів і стати громадським. Доки театр буде в приватних руках, мистецтво залежатиме від кишені та настроїв крамарів театру⁴. Багато уваги як центральна, так і місцева преса приділила театральним оглядам, рецензіям на вистави українських театрів. На сторінках газет під рубриками “З театру” і “Театр і мистецтво” вміщувалися публікації про п’єси “Жидівка-вихрестка” Івана Тогобочного⁵, “Казка старого млина” Спиридона Черкасенка⁶, “Забавки” Шніцлера⁷, “Вій” М. Гоголя⁸, “Між двох сил”⁹, “Молода кров” В. Винниченка¹⁰, “Тартюф” Мольєра¹¹, “Хатня революція” Володського¹² та ін. У цих публікаціях йшлося про зростаючу майстерність українських митців, про поступове оновлення репертуару українських театрів, в яких на зміну побутовому елементу приходять справжній драматичний соціальний елемент і ці п’єси піднімають українських людей понад буденні явища життя в сферу боротьби за своє національне визволення і формування національної самосвідомості. Цьому також сприяли перенесені на українську сцену кращі зразки світової драматичної школи. На сторінках преси з’являються також публікації, переважно статті журналістів і мистецтвознавців, спрямовані проти рутини й застою в

театральному мистецтві¹³.

Чільне місце в тогочасних газетах посідали статті, кореспонденції, замітки про проблеми підвищення культури мови, майстерності гри акторів, українізації театру. В одній з кореспонденцій, де йшлося про гастролі трупі Кучеренка в Катеринославі, відзначалося, що назвати її українською дуже важко. Так щось “малоросійське”. Опера “Запорожець за Дунаєм” насправді поставлена як “малоросійська оперета”. Колишні російські актори слабо володіли українською мовою. Оркестр і хор незначні за кількістю і якістю. Не обійшлося й без горезвісного гопака, який без потреби “садили” аж двічі¹⁴. Преса не обійшла увагою проблему заснування національних театрів в окремих регіонах України, зокрема на Волині. Тут були російська драма, опера, оперета, але не було українських труп. А житомирське “Волинське життя” за січень — лютий 1919 р. містить низку публікацій, автори яких вимагають від місцевих властей прискорити створення Національного театру в Житомирі, артистичних гуртків в інших місцях Волині. Вони, зокрема, вважали, що молодь села найлегше і найкраще виховувати з допомогою театру¹⁵. У газетній періодиці трапляються й публікації про естетичне виховання глядача. Так, автор публікації про вистави Державного народного театру у Вінниці в газеті “Республіканські вісті” від 12 січня 1919 р. зазначає, що й досі публіка не навчилася поводити себе в театрі: під час дії глядачі голосно розмовляють, сміх, коли на сцені читаються трагічні монологи¹⁶, тощо. Актуальною темою в пресі залишилася проблема розвитку самодіяльного драматичного мистецтва, підвищення майстерності аматорів, залучення до участі в аматорських гуртках української інтелігенції, відвідування нею вистав національних труп¹⁷. Важливою

темою залишалося також і питання про брак талановитих і досвідчених акторів у провідних національних театрах. В цьому плані привертають увагу критичні публікації Остапа Вишні в газеті “Трудова громада” (Кам’янець-Подільський) про слабку гру трупи театру Миколи Садовського, який в той час залишило багато досвідчених акторів¹⁸.

Важливе місце на сторінках періодичних видань відводилося розвитку музичного мистецтва. За нашими підрахунками, цій тематиці присвячено 40% публікацій серед матеріалів про мистецтво. Зазначена група джерел представлена аналітичними матеріалами з досить високою інформаційною насиченістю.

Особливе місце в газетній періодиці посідали матеріали про роль і місце народної пісні в культурному житті українського суспільства. Досить характерними для тогочасної української преси стали твердження про те, що Україна має найкращі в світі хорова пісні і це вимагає аби були й відповідні засоби для їх виконання. Тільки тоді, коли будуть добре організовані народні хори, “українська пісня не буде тим скарбом, що марно валяється десь у скрині, а стане світлом, що світитиме народові і кожному стане в нагоді”¹⁹.

Під рубриками “Український хор”, “Українська пісня” газетна періодика вміщувала матеріали, в яких йшла мова про заснування українського хору на чолі з відомим диригентом Кулішем у Кам’янці на Слобожанщині²⁰, про виступи у Вінниці відомої оперної співачки М.Шекун-Коломийченко²¹, про концерт сучасної й стародавньої церковної української пісні хору Макарівської церкви під орудою Б. Левицького в залі київського Купецького зібрання²², про діяльність Полтавського українського хору, який з 1 серпня 1918 р. по 10 січня 1919 р. дав 12 благодійних

концертів²³. У пресі з'явилось повідомлення про доручення Симона Петлюри композиторові Кирилові Стеценку створити протягом двох днів український хор у складі 100 чоловік для поїздки в Париж з низкою концертів. Хор мав виїхати разом з українською делегацією на Паризьку світову мирну конференцію²⁴.

Широкого резонансу в українській пресі дістали яскраві виступи Української державної капели закордоном. У газеті "Україна" за 13 вересня 1919 р. була передрукована з чеського журналу "Сметана" схвальна рецензія професора Празького університету Зденека Неєдли на виступи капели. Окрему групу складають публікації про розвиток кобзарського мистецтва в Україні. Так, центральна і місцева періодика вмістила матеріали про кобзарський концерт 15 січня 1919 р. для вояків 1-го куреня 2-го полку Січових стрільців. Зокрема, наголошувалося, що частіше треба торкатись кобзарською думою козацького серця, частіше образами славного (хоч часами й сумного) минулого запалювати молоду кров і тоді можна бути певним, що вороги нашого народу зустрінуть належну відсіч з боку наших юнаків і вільне життя України буде забезпечене²⁵.

Значне місце на сторінках більшовицько-радянської преси, а також періодичних видань, що перебували на платформі радянської влади і, насамперед, газет "Більшовик", "Борьба", "Боротьба", "Український пролетар", "Боротьбист", "Путь рабочего", "Червона боротьба", "Червоний стяг", відведено проблемам українського мистецтва. За підрахунками автора, у досліджуваній період кількість газетних публікацій становить майже 20% від загальної кількості аналогічних газетних матеріалів періоду революційно-визвольних змагань українського народу 1917—1920 рр.

Про розподіл газетних публікацій свідчить таблиця №2.

Таблиця №2

Висвітлення в українській пресі розвитку мистецтва за радянської влади

Основні напрями				
Діяльність державних культурно-освітніх органів	Розвиток українського радянського театру, кіно	Розвиток музичного мистецтва	Діяльність Української Академії мистецтв	Розвиток художньої самодіяльності
7,3	48,6	20,6	5,9	17,6

Аналіз свідчить, що у зазначений період найбільшу кількість газетних публікацій присвячено проблемам розвитку українського радянського театру, музичного мистецтва і художньої самодіяльності. Важливого значення редакції газет надавали пропаганді заходів Народного комісаріату освіти УСРР, його відділу мистецтв, Всеукраїнського театрального комітету (ВІТЕКОМ) при Раді мистецтв щодо розвитку соціалістичного мистецтва, націоналізація українських театрів, боротьба з націоналістичною і буржуазною культурою.

Аналіз газетних публікацій свідчить, що органи радянської влади і насамперед Народний комісаріат освіти були орієнтовані на пролетаризацію українського мистецтва. За нашими підрахунками, питома вага матеріалів на зазначену тематику складала понад 60% у більшовицькій пресі від загальної кількості публікацій з проблем розвитку мистецтва.

Тогочасна періодика містить чималий масив виступів

громадських і культурних діячів з питань розвитку української соціалістичної культури. У більшості з них пропитувалися ідеї пролетаризації мистецького життя. Показовою, на нашу думку, є одна з статей, де з огляду на тогочасну мистецьку ситуацію наголошувалося, що мистецтво, в яких бо воно формах не виявлялося, повинно в сучасний момент неодмінно покласти в основу своєї праці гасло класової боротьби. І український театр у своїй історії завжди суто народний, суто пролетарський, суто революційний, у сучасний момент повинен особливо піднести свій прапор і бути трибуною виключно для проповіді громадських ідей, переваги суспільного інтересу над приватним, політичного й соціального визволення України та утворення інтернаціонального через національне²⁶.

У тогочасних газетах часто трапляються твердження про те, що соціалізм знищить буржуазну культуру, збудовану на кістках пролетарів, культуру чванства і мішури, глибоких декольте і прикрас непотрібних предметів розкоші²⁷.

Для матеріалів з питань пролетарського мистецтва вельми характерна боротьба з українським буржуазним націоналізмом. У них розповідалося про те, що націоналістична культура зійшла зі сцени як політичний чинник, але залишилась як соціальне явище — інертність, ненькозакоханість, вузькість, несміливість, нежиттєвість, зодягнені в тогу месіанства, віри. Але ця безактивність хронічного порядку має перебіг тимчасовий. У зв'язку з цим пропонувалось усунути консерваторів від культурного будівництва, а молоді раз і назавжди покінчити з спадкоємністю й традиціями і стати під "ясне сонце Революції"²⁸. Безперечно, переважна більшість авторів таких матеріалів були партійні та радянські працівники, більшовицькі діячі, які про українську культуру не мали жодного уявлення.

Однак, на шпальтах боротьбистських видань є група матеріалів, в яких засуджувалася спроба бездумного насаджування в українському мистецтві ідей класової боротьби і водночас пропагувалася ідея вільного, позбавленого непроханого опікунства національного українського мистецтва, яке служитиме всім, хто хоче користуватися ним. Також підкреслювалося, що державні органи зможуть виконати завдання художнього виховання широких мас тільки в разі, якщо опиратимуться у своїй роботі на організації, що проникли в саму гущу духовного життя і, насамперед, на товариства “Просвіта”, народні театри. Водночас централізм, насаджування певних форм мистецтва згори і недовіра до творчості широких мас стануть серйозною перешкодою для розвитку нового мистецтва²⁹.

Чимала група газетних матеріалів висвітлює хід виконання ленінського декрету “Про об’єднання театральної справи” (серпень 1919 р). Під характерною рубрикою “Націоналізація театрів” періодика постійно розповідала про хід закриття старих і створення нових радянських театрів. Планувалося замість Національного театру створити Народній театр ім. Шевченка. До трупи нового театру мали ввійти актори колишнього Національного театру. Також засновувався Драматичний театр, складений головним чином з артистів “Молодого театру” і колишнього Драматичного театру імені Т. Шевченка. Режисерами запрошувалися Лесь Курбас і Олександр Загаров (Фессінг). Крім цих театрів, залишалася Музична драма, до складу якої мали ввійти артисти цієї трупи. На посади режисерів запрошувалися Микола Вороний і Григорій Гаєвський³⁰. У газетах знаходимо також інформацію про матеріальне забезпечення радянських театрів. На створення в Києві державної опери планувалося використовувати 3 964 100 крб. щорічно з умовою, що для виконання опер має бути запрошений тільки один склад

акторів. Крім цього, виділялося 500 тисяч крб. на гастрольні поїздки оперної трупи по містах України, на потреби Державного сільського театру — 5 млн. крб., Інструкторсько-режисерських курсів — 200 тисяч крб., на створення народних театрів і драматичних шкіл по містах — 5 млн. крб.³¹ Більшість вистав мали готуватися в двох варіантах: для великої сцени і для районних і фронтових глядачів.

Помітне місце на сторінках газетної періодики було відведено матеріалам про роль і завдання українських радянських театрів. Автори багатьох публікацій переконали читача, що театр повинен перестати бути тільки місцем забав, в ньому має віддзеркалюватися будь-який рух сучасного суспільного і політичного життя³². “Ми вивеземо його (мистецтво — Г. Р.) урочисто на мітинги, фабрики й майдани й попрохаємо під вогнем мільйонів очей назвати інструменти музичні і може бути з його перший вийде, хто створить симфонію робітничих ударів і машинового тупотіння й галасу... І нехай ломляться ворота фабрики від натиску брутальних натовпів, від котрих не питатимо ми ні іменів, ані посвідчень особистих”³³. Як бачимо, перед новим українським радянським театром ставилося завдання насамперед виконувати агітаційно-пропагандистську функцію.

У деяких публікаціях знаходимо повідомлення про репертуар театрів. На газетних шпальтах дослідник знайде інформацію про постановку “Тартюфа” Мольєра, “Трактирницю” Гольдоні, “Зорі” Верхарна, “Манфреда” Байрона, “Хуртовина” Черкасенка, “Брехню”, “Панну Мару”, “Дисгармонію” Винниченка, “Лісову пісню” Лесі Українки, “Гайдамаки” Шевченка та ін. Зазначена група матеріалів представлена статтями та кореспонденціями. Більшість з них позитивно оцінюють діяльність українських труп. У газетах трапляються й публікації, що критично оцінюють здобутки нових

українських радянських театрів. Показовою щодо цього є стаття “Советские театры” Карліна в київській газеті “Путь рабочего” від 28 березня 1919 р., де відзначалося, що експеримент радянської влади над театром закінчився дуже негативно, значно гірше ніж в літературі. Діяльність пролеткультівських театрів показала, що пролетарського мистецтва, здатного до створення певних художніх цінностей, немає. На думку автора, замість справжнього мистецтва радянська влада дала робітничому класові жалюгідні сурогати, недобросовісну мішанину, створила з нього глядача, який мав терпляче споглядати усі ці експерименти, а іноді й відверте юродство більшовицьких діячів³⁴.

За нашими підрахунками, високою у загальному масиві джерел з проблем мистецтва була питома вага матеріалів про музичне і хорове мистецтво. Питома вага газетних публікацій на зазначену тематику складала до 30% від загальної кількості матеріалів з проблем мистецького життя українського суспільства. Публікації на теми музичного життя можна розподілити на дві групи джерел:

- матеріали, що стосуються розпоряджень Народного Комісаріату освіти УСРР та його органів на місцях;
- публікації, що відбивали внутрішнє життя культурно-освітніх установ, навчальних закладів, музичних і хорових колективів.

Тогочасна більшовицька газетна періодика містила чималий масив публікацій з питань створення державних, профспілкових хорів, мандрівних хорових капел. У більшості з них викладалася творча програма нових музичних і хорових колективів. У тематиці українських радянських мистецьких колективів центральне місце займали пропаганда ідей Жовтневої революції, пролетарського інтернаціоналізму, боротьба з світовим імперіалізмом, буржуазним націоналізмом. Газети регулярно

друкували матеріали про діяльність Першої і Другої мандрівних капел, очолюваних відомим українським диригентом Кирилом Стеценком. Зокрема, повідомлялося про пробний концерт Першої капели в київському Будинку Пролетарського мистецтва. На концерті було виконано 17 пісень. Серед них, відзначалося в пресі, особливо гарно проспівано оброблену Миколою Лисенком пісню-веснянку “А вже весна”. Сподобалися слухачам і пісні у виконанні Сергія Дурдуківського і кілька пісень в обробці молодого композитора Михайла Вериківського³⁵. Преса докладно висвітлювала також виступи Другої мандрівної хорової капели восени 1920 р. по містах Правобережної України. Відзначено успіх пісень Миколи Леонтовича, Якова Степового. Особливе враження як формою, так і виконанням, справила на глядачів “Колискова” Кирила Стеценка на слова О. Коленка проспівана артисткою Наталею Калиновською у супроводі хору та скрипаля професора Київського музично-драматичного інституту ім.М.В.Лисенка Давида Бертъє (Ліфшиця)³⁶.

Помітне місце на сторінках періодичних видань відведено матеріалам про заснування Державної капели ім. Лисенка в складі 70 хористів³⁷, українського оперного театру “Музична драма”, в основу якого покладені серйозні початки, намагання оздоровити народний смак³⁸.

Певне місце займають матеріали про виступи українських бандуристів, де відзначалося, що український народ має свої власні музичні інструменти (бандури, кобзи та ліри), які він сам і вигадав для того, щоб передати душевні почування від людини до людини, а також щоб співати й грати на них³⁹.

Багато уваги приділялося інформації про проведення масових свят на вулицях, присвячених революційним подіям, концертам-лекціям у робітничих клубах та частинах Червоної Армії, про подоліки в організації цих заходів⁴⁰. Особливо цінними з погляду критичної оцінки,

фактологічного матеріалу були листи, що проливали світло на психологію і культуру окремих учасників заходів, різних верств та груп населення⁴¹.

Окрему групу складають публікації про розвиток радянського кіномистецтва. Більшовицькі часописи надрукували декрет радянського уряду від 27 серпня 1919 р. “Про перехід фотографічної і кінематографічної торгівлі і промисловості у відання Народного комісаріату освіти”. Газетна періодика постійно висвітлювала діяльність Всеукраїнського кінокомітету при Наркомосі УСРР. Особлива увага приділялася випуску хроніки, агітфільмів про політичні події років громадянської війни. Тогочасна преса містила й повідомлення про відкриття у ряді міст України кінотеатрів, основним завданням яких була агітаційно-пропагандистська робота серед широкого загалу.

Отже, кількісний і якісний аналіз газетної періодики як джерела вивчення розвитку українського мистецтва в період Української революції свідчить, що газетна періодика досліджуваного періоду не тільки активно відбивала на своїх сторінках проблеми відродження національної культури, а й своїми публікаціями стимулювала зростання нової генерації українських митців. Українська преса постійно інформувала громадськість про спроби національних культурно-освітніх установ, кращих сил української інтелігенції, особливо за гетьманської держави, інтегруватися у європейський і світовий культурний процес шляхом створення належних умов для розвитку українського театру, пісні, музики, інших видів національного мистецтва.

Періодика широко відбивала процес пошуку шляхів розвитку українського мистецтва, нових форм і видів театральної і музичної культури. У цей період в Україні було засновано вищу театральну школу, Український національний хор, школи нотної грамоти, загальноосвітні

музичні школи, Державний драматичний театр, Національну оперу, Українську державну капелу, Державний симфонічний оркестр, Кобзарську школу, Українську Академію мистецтв тощо. Українська преса зробила помітний внесок в розвиток аматорських драматичних і музичних театрів, гуртків, театрів для молоді, сприяла становленню української театральної і музичної критики. А з 1919 р. більшовицька преса почала активно пропагувати діяльність радянського уряду України по створенню пролетарського мистецтва, висвітлювати процес заснування радянських театрів, музичних і художніх шкіл, кінематографу, які мали бути національні за формою і соціалістичні за змістом.

ПРИМІТКИ

- 1 Нові законопроекти в театральній справі // Україна. — 1919. — 16 січня.
- 2 Український оперний театр // Народня воля. — 1919. — 26 січня.
- 3 Гречулевич Т. Народній театр як освітній засіб // Життя Поділля. — 1919. — 21 березня.
- 4 Нінківський С. В справі нашого театру // Рідне слово. — 1919. — 26 листопада.
- 5 Життя Поділля. — 1919. — 21 жовтня.
- 6 Євшан М. С. Черкасенко: “Казка старого млина” // Народ. — Станіславів, 1919. — 8 травня.
- 7 Елько. “Забавки” Шніцлера у перекладі Б. Грінченка // Полтавська громада. — 1918. — 26 грудня.
- 8 Там само. — 1919. — 1 січня.
- 9 “Між двох сил”. В. Винниченко. // Ставка. — Київ, 1919. — 4 січня.
- 10 “Молода кров”. В. Винниченко // Шлях. — Вінниця, 1919. — 8 жовтня.
- 11 “Тартюф”. Мольєр // Слово. — Київ, 1919. — 26 листопада.
- 12 “Хатня революція”. Комедія Володського. // Шлях. — 1919. — 22 серпня.
- 13 Предтечі в штудії (Критичні нариси) // Дністрянська хвиля. — Могилів — Подільський, 1919. — 14 березня.

- 14 “Запорожець за Дунаєм” // Республіканець. — Катеринослав, 1919. — 14 січня.
- 15 Канівець-Василенко. Слід допомогти // Волинське життя. — Житомир, 1919. — 2 лютого.
- 16 Театр і мистецтво // Дністрянська хвиля. — 1919. — 21 жовтня.
- 17 Театр і музика // Республіканські вісти. — Вінниця, 1919. — 12 січня.
- 18 Грунський П. “Запорожець за Дунаєм” // Трудова громада. — 1920. — 21 січня; Грунський П. Від рецензента // Там само, — 13 лютого.
- 19 Народня пісня і національний хор // Шлях. — 1919. — 11 вересня.
- 20 Новий український хор // Наш шлях. — Кам’янець-Подільський 1919. — 12 грудня.
- 21 Концерт пісні Марії Шекун-Коломийченко // Шлях. — 1919. — 11 вересня.
- 22 Український духовний концерт // Слово. — 1919. — 22 жовтня.
- 23 Верховинець В. Полтавський український національний хор // Україна. — 1919. — 30 січня.
- 24 Український хор у Парижі // Ставка. — 1919. — 4 січня.
- 25 Кобзарський концерт // Там само, 21 січня.
- 26 Терешко — швець в ролі Волана // Український пролетар. — Катеринослав, 1920. — 4 квітня.
- 27 Буржуа й культура // Більшовик. — Київ, 1919. — 12 квітня.
- 28 Трирог М. Петлюрівщина в мистецтві // Боротьба. — 1920. — 18 березня.
- 29 Топольский А. Искусство в Советском государстве // Борьба. — Київ, 1919. — 9 березня.
- 30 Реконструкція українських театрів // Боротьба. — 1919. — 9 травня.
- 31 Театральные сметы // Борьба. — 1919. — 1 березня.
- 32 О национализации театров // Борьба. — 1920. — 10 квітня.
- 33 Від Всеукраїнської Ради мистецтв (Звернення до робітників і селян, трудового народу) // Боротьба. — 1919. — 27 березня.
- 34 Карлин. Советские театры // Путь рабочего. — Київ, 1919. — 28 березня.
- 35 Перший концерт мандрівної капели // Більшовик. — 1920. — 16 вересня.
- 36 Поліщук В. Концерт української пісні // Там само. — 18 жовтня.

- 37 Державна капела ім. М. Лисенка // Боротьба. — 1919. — 27 червня.
- 38 Музична драма // Там само, — 15 липня.
- 39 Волок М. Про пісню, думу та кобзарів // Більшовик — 1920. — 2 листопада.
- 40 Відкриття робітничого клубу // Боротьбист — Полтава, 1919. — 23 грудня; Діяльність Музикально-театральної секції // Боротьба. — Херсон, 1919. — 28 червня.
- 41 Лист до редакції // Боротьба. — Катеринослав, 1920. — 1 лютого.

Вівсяна І.А.

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ ЯК ФАКТОР ДУХОВНОГО ЄДНАННЯ ГАЛИЧАН ТА НАДДНІПРЯНЦІВ У 1918-1920 РОКАХ

Пісенна творчість народу має великий вплив на формування національної психології та історичної самосвідомості. У становленні української музичної культури на початку ХХ століття та особливо в період національної революції пісня відіграла особливу роль. Як відзначав відомий музичний діяч О. Кошиць, вона “мала завжди у своєму підкладі творчість нашого народу, як ґрунт національний та дороговказ національного напрямку (щоб бути музикою українською по суті, а не територіально)”¹. Перші паростки національно-культурного відродження по обох берегах Збруча у ХІХ ст., перші кроки до найвищої мети - створення єдиної соборної української держави - у ХХ столітті проявлялись саме у пісні. Пісня єднала у одній шерензі “східняків” та “західняків” і до бою, і до натхненної державницької праці.

На Придніпрянщині традиційно було розвинуте професійне музичне мистецтво. Українська пісня завдяки